

ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ХАРКІВЩИНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ВІДНОВЛЕННЯ

Толкаченко Софія Сергіївна,

*студентка 2 курсу спеціальності «Туризм»,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна,
e-mail: sofia.tolkachenko04@gmail.com*

Сокол Тетяна Георгіївна,

*к.пед.н., доцент,
доцент кафедри спеціальних туристичних дисциплін,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна,
e-mail: tgsspectour@gmail.com*

Для розвитку туристичної сфери України в цілому пріоритетне значення має її регіональний розвиток. Одним з таких привабливих туристичних районів є Харківська область, яка нині потерпає від масованих ракетних і артилерійських обстрілів російських окупантів. Після перемоги одним з важливих завдань регіону стане дбайливе відновлення пошкоджених і зруйнованих війною пам'яток і природних ресурсів.

Харківська область багата на значні рекреаційні ресурси, основою яких є сприятливі кліматичні умови, мальовничі ландшафти. Природно-заповідний фонд Харківської області має унікальні цінні природні територіальні комплекси, є складовою національної мережі ПЗФ України і включає 220 територій та об'єктів загальною площею 53 тис. га, що становить близько 2 % від загальної площі регіону.

Національний природний парк (НПП) «Гомільшанські ліси» (утворено у 2004 р., площа 14314,8 га, територія Зміївського, Первомайського районів) має так званий «кліматичний курорт», тобто зону для відпочинку, проведення різноманітних екотурів. Експертами ЮНЕСКО встановлено, що тут росте 1000-літній велетенський дуб. На поверхні ріки Сіверський Донець, яка протікає через НПП, можна побачити одну із найдавніших рослин України – водну папороть (сальвінію плаваючу), а також рідкісні жовті глечики, біле латаття. Ядром парку є ландшафтний заказник «Гомільшанська лісова дача», на території якої – пам'ятки історії періоду бронзової ери – Київської Русі. Неповторні територіальні комплекси Харківщини – Дворічанський та Слобожанський природні парки, в недалекій перспективі також будуть віднесені до НПП України. Один із найстаріших парків м. Харкова – сад ім. Т. Г. Шевченка (заснований у 1805 р.), який віднесено до ботанічної пам'ятки природи місцевого значення [1, с. 14], значно постраждав від рашистських обстрілів і потребує дбайливого відновлення.

Близько 70 % (150 об'єктів) ПЗФ Харківської області складають заказники: ландшафтні, гідрологічні, лісові, ботанічні, ентомологічні, загальногеологічні,

загальнозоологічні, орнітологічні. На території Харківської області є три заказника загальнодержавного значення: Бурлуцький, Катеринівський та Вовчанський. На території цих загально-зоологічних заказників представлені степові, лучні та водно-болотні фауністичні комплекси. Тут мешкають рідкісні види хребетних та безхребетних тварин: реліктовий бабак, сліпак звичайний, тушканчик великий, тхір степовий, лунь польова тощо [2, с. 48].

Харківщина по праву вважається кошиком степового лісорозведення, створення визначних та неповторних зразків паркового будівництва, які мають чимале пізнавальне, естетичне значення. Серед унікальних, маловідомих парків – пам'яток садово-паркового мистецтва (ППСПМ) є Краснокутський дендрологічний парк, що знаходиться від Харкова на відстані 100 км. Краснокутський парк – один із цікавих зразків садово-паркової архітектури XVIII–XIX ст. У різні пори року екскурсантів приваблюють тіністі доріжки, могутні вікові дерева, загадковість старовинних печер.

У Харківській області 56 водосховищ, 2538 ставків, 584 озера, 131 річка – улюблені місця відпочинку жителів та гостей Слобожанщини. Живописна водна артерія – р. Сіверський Донець (басейн р. Дон) довжиною 370 км протікає через всю Харківщину. Другою за величиною є р. Оскол – притока Сіверського Донця. У межах водосховищ зосереджена найбільша кількість туристичних баз відпочинку, спортивно-оздоровчі табори. Басейни річок краю багаті різновидами риби тощо. Річками можна здійснювати подорожі на човнах.

Бальнеологічний, питний та грязьовий кліматичний курорт «Березівські мінеральні води» (с. Березівське, Дергачівський район) широко відомий в Україні і зарубіжжі як лікувально-оздоровчий заклад. Головний метод оздоровлення людей – мінеральна вода «Березівська», у складі якої підвищена кількість заліза. Проводяться спеціальні кліматотерапії: аеротерапія, гемотерапія.

Харківська область має значний історико-культурний потенціал. Загальна кількість пам'яток історії, археології, містобудування і архітектури, монументального мистецтва складає 2535 одиниць. 653 пам'ятки архітектури внесено до Державного реєстру національного культурного надбання [3, с. 158]. До реєстру національного культурного надбання включені пам'ятки архітектури, пам'ятки археології, пам'ятки історії і монументального мистецтва. Серед них палац Кеніга у Шарівці – один з прекрасних палацово-паркових комплексів Слобожанщини, пам'ятник культури національного значення; садиба Наталівка та Спасо-Преображенська церква на березі р. Мерчик; Пархомівський історико-художній музей ім. А. Луньова – унікальна картинна галерея, названа «сільським Ермітажем».

В області діє 15 державних музеїв і заповідників. Харківський історичний музей імені Миколи Сумцова – один із найбільших в Україні. Його багаті колекції та фонди здатні здивувати будь-якого відвідувача, а проведення екскурсій забезпечує сучасна мобільна система аудіогід. Колекція творів

образотворчого та прикладного мистецтва Харківського художнього музею є однією з найповніших і найбільш цінних в Україні. Фонди музею нараховують приблизно 25 тисяч зразків графіки, живопису, декоративно-прикладного мистецтва і скульптури.

В селі Сквородинівка в колишній садибі поміщиків Ковалевських знаходився унікальний літературно-меморіальний музей Г. Сквороди, розташований в будинку, де великий український філософ помер в 1794 р. (за іншими даними – в будівлі колишньої церковнопарафіяльної школи). У затишному, добре розпланованому і підтримуваному до війни в ідеальному стані парку зберігалися пам'ятні місця, пов'язані з великим мислителем, зокрема могила Г. Сквороди з викарбуваною лаконічною і емною, гідною видатного філософа авторською епітафією: «Світ ловив мене, та не впіймав».

Музей був варварськи знищений російськими обстрілами в ніч на 7 травня 2022 р. Обстріл стався о 23 годині, а загасити пожежу вдалося тільки о 8 годині ранку наступного дня. На щастя, як зазначив керівник харківської ОДА О.Синегубов, найцінніші експонати колекції вдалося врятувати, їх перемістили задалегідь в безпечне місце [4]. Відновити музей – справа честі культурної і туристичної спільноти країни і регіону. До проблеми відновлення музею варто залучити міжнародну спільноту під егідою ЮНЕСКО, оскільки Григорій Скворода по праву може вважатися постаттю світового масштабу.

У 2019 р. в області чисельність туристів, обслугованих туроператорами та турагентами становила 76211 осіб, що на 13979 осіб (22,5 %) більше ніж у 2018 р. та на 24282 осіб (46,8 %) більше ніж у 2017 р. Серед них кількість іноземних туристів у 2019 р. становила 223 особи, що на 50 осіб (18,3 %) менше ніж у 2018 р. та на 207 осіб менше ніж у 2017 р.; виїзних туристів – 64911 осіб, що на 11278 осіб (21,0 %) більше ніж у 2018 р. та на 21285 осіб (48,8%) більше ніж у 2017 р.; кількість внутрішніх туристів у 2019 р. становила 11077 осіб, що на 2751 особу (33,0 %) більше ніж у 2018 р. та на 2790 осіб (33,7 %) більше ніж у 2017 р.[5].

На жаль, пандемія і війна перервали розвиток туризму на Харківщині. Але Харківська область має всі необхідні умови для подальшого розвитку туристичної індустрії: вигідне географічне положення, природні умови, історико-культурні, людські і матеріальні ресурси. Необхідно тільки вкласти більше спільних зусиль, залучити більше інвестицій, більше кваліфікованих кадрів, більше доступної і якісної реклами, а також більше часу для доброго і прибуткового результату.

Список використаних джерел:

1. Корсунський В. Миський сад імені Шевченка. Панорама. 2001. 13 квіт. С. 14-18.
2. Бєлічко В.В. Бурдуцький заказник. Енциклопедія Сучасної України / відп. секр. М. Г. Железняк. Київ, 2004. Т. 3. С. 623.
3. Панкова Є. В. Туристичне краєзнавство: навчальний посібник. К.: Альтерпрес, 2003. 352 с.
4. Знищення музею Сковороди. Українці порівнюють Росію з ІД і закликають виключити з ЮНЕСКО. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-61362020>
5. Головне управління статистики у Харківській області: офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.